

Flickan i frack fick fart på stans teaterliv

Magda Holm som Katja Kock i "Flickan i frack" från 1926. Hon fick lysande recensioner: "käck och intagande", "härligt naturlig i sin glittrande munterhet", "pikant och hurtig på en gång, har en kultiverad apparition och spelar med en säker rutin", "verkligt förstklassig kraft" med mera i den stilen.

Tänk vilka kunniga och generösa läsare Östran har! Förra lördagen kunde vi visa upp några gamla teaterfotografier som vi inte visste mycket mer om än att de med tämligen stor säkerhet var tagna i Kalmar, förmodligen på 40-talet. Tack vare **Sidney Karlsson** – populär aktör i Kalmarrevyn på 70- och 80-talet – har vi nu fått reda på mycket mer om bilderna och om Magda Holm, en av 20-talets stora film- och teaterstjärnor. Hon lämnade Stockholm, gifte sig med rådman Erik Ernberg i Kalmar och skrev i många år teaterkritik i Östra Småland.

Sidney ringde och berättade att han direkt känt igen de glada herrarna som just skulle till att ta sig en tår på tand som läkaren Åke Befrits och Thorbjörn Wennerberg, rektor på Högalids folkhögskola. Även Hally Ohlsson, gift med länsveterinären Lorentz Ohlsson var lätt att identifiera.

Men framför allt kunde han berätta om Magda Holm-Ernberg, som förekom i servitrisutstyrelsen på en av bilderna. När Sidney gick på läroverket i Kalmar i början av 50-talet hade han och hans gode vän Heinz Hopf – sedermera på Dramaten och TV-teatern – ingått i en teatergrupp som leddes av henne. Sidney minns Magda Holm med värme. Men hon var krävande:

– En gång beklagade jag mig över att jag var nervös inför en föreställning. Då sa hon "du är inte alls nervös, du är bara högfärdig".

Magda Holm satte upp en mängd föreställningar med amatörskådespelare i Kalmar. Amatörerna hörde hemma i stans "fina" kretsar och Sidney berättar att folk fyllde salongen för att se hur de lokala kändisarna bar sig åt på scenen.

En av pjäserna var *Kära stakten*, samma stycke som Magda Holm gjort sin första stora roll i på Dramaten i januari 1919 (redan i december 1917 gjorde hon debut i en liten roll i Rostands klassiker *Cyrano de Bergerac*).

Magda Holm föddes i Gamleby i norra Kalmar län 1898, som dotter till Anna Kristoffersson och

Magda Holm och hennes kvinnliga gast seglar rejält påpälsade på den här bilden ur Vecko-Journalens seglingsnummer som gavs ut i samband med Göteborgsregattan 1923.

sjökaptenen Knut Holm, sedermera hamnkaptent i Gamleby. Knut hade länge hållit till i USA och närde egna skådespelardrömmar. På 1890-talet fick han gestalta Löpar-Nisse i en uppsättning av *Värmlänningarna* i Chicago, rimligen inför en publik av svenska invandrare. Mottagandet blev enligt Holm själv "blandat".

I stället startade han Holms Yachtvarv hemma i Gamleby där han byggde snabba segelbåtar tillsammans med sina söner Yngve och Tore. Yngve vann ett olympiskt guld och Tore vann två och dessutom tre brons 1920–1948. Magda var skicklig seglare redan i tioårsåldern och blev ett återkommande inslag vid Sandhamnsregattorna. Inte nog med att hon var en av de första kvinnliga tävlingsseglarna; hennes besättning var också kvinnlig. Båten "Bimbi" hade storebror Yngve byggt 1918.

Men om sönerna uppfyllde fäderns marina ambitioner, så var det dottern som förverkligade teaterdrömmarna. Som 17-åring skickades hon till

Köpenhamn för att undervisas av skådespelerskan Sophie Mantzius, även känd som Soffy Walleen.

Ett år senare började Magda på Dramatens elevskolas i Stockholm. Snart släpptes hon upp på stora scenen och gjorde sedan karriär i raketfart, framför allt som "förtjusande ungflicksaktris och lysande komedienne". Fram till 1923 hann hon med 25 roller, allt från skäligen enkla komedier till Shakespeare och Strindberg. Hon spelade även på andra stora Stockholmsscener som Oscars, Vasateatern och Blancheteatern, ofta mot tidens superstjärna Gösta Ekman. Hon gifte sig 1924 med regissören, direktören och tävlingsmotorcyklisten Gunnar Andersson.

Och så gjorde hon film, totalt åtta under åren 1924–1932. Samtliga var stumfilmer utom den sista, *Svärnor kommer*. Ojämförligt största succén, både hos kritiker och publik, gjorde *Flickan i frack* från 1926, byggd på en berättelse av Hjalmar Bergman. Filmens stora stjärna är Magda i rollen

Magda Holm-Ernberg flyttade till Kalmar 1940 och blev djupt och varaktigt engagerad i stans föreningsliv, särskilt i Husmodersföreningen. Här är hon på en bild från 1960-talet.

som Katja Kock. Hennes far unnar henne ingenting, framför allt inte snygga kläder. Så för att kunna gå på bal lånar hon i desperation en frack av sin bror – spelad av Erik Zetterström, alias kåsören och revy författaren Kar de Mumma. På balen röker hon cigarr, dricker jättegrogg och dansar med unga damer. Samt med sin kavaljer Ludwig, spelad av Einar Axelsson.

Hjalmar Bergman hade ett komplicerat förhållande till sin sexualitet – ja, till livet överhuvudtaget – något som bara blev mer accentuerat med åren. Att döma av recensionerna uppfattades inte alls de undertonerna av samtiden. Men för nutida 20-talsvurmare i allmänhet och i synnerhet i queersammanhang har *Flickan i frack* kommit att bli rena kultfilmen. Den väckte till exempel stor uppmärksamhet vid 2014 års stumfilmsfestival i San Francisco och har hyllats även när den visats i Sverige på senare år. Kanske något för Kalmarsund Pride nästa år?

Magda Holm-Ernberg var mor till tre barn: sonen Jarl i sitt andra äktenskap och sedan tidigare sonen Tom och dottern Anja. Både Jarl, som blev advokat, och hans pappa, rådmannen Erik, medverkade i Magdas uppsättningar i Kalmar.

Magda Holm-Ernberg avled i Kalmar 1982. Hon är begravd i Västervik.

TEXT
KLAS PALMQVIST
klas.palmqvist@ostrasmaland.se
0480-42 93 23

På Kalmar Teater satte Magda Holm 1948 upp sin egen pjäs "Bara av en händelse". Hon hade skrivit den redan under sina år i Stockholm. Pauline Brunius, Dramatenchef 1938–1948, var intresserad men ville att Magda skulle göra om den till en enaktare, vilket hon inte gick med på. I stället fick stycket sin urpremiär med Magdas egen amatörensemble i Kalmar. Hon regisserade förstas själv och spelade även huvudrollen som fyrvaktardottern Wanda, längst till höger på bilden. Trots att hon var 50 år hade hon enligt den samtida kritiken inga som helst problem att gestalta en betydligt yngre kvinna. Övriga på bilden är från vänster Hally Ohlsson som spelade Wandas mor trots att hon bara var ett år äldre än Magda, Sven-Gunnar Sohlberg som fyrvaktarens son, Åke Befrits som tullare, Thorbjörn Wennerberg som den tyranniske fyrvaktaren och Håkan Walander som lotsen.

FOTO: VALTER GUDBRAND
STORTACK TILL GUNNEL BERG
FÖR BILDERNA UR MAGDA HOLM-
ERNBERGS FÖRESTÄLLNINGAR

Magda Holm i scen som förmodligen även den är hämtad ur hennes egen pjäs "Bara av en händelse". Men vem mannen i soffan är vet vi fortfarande inte.

FOTO: VALTER GUDBRAND

Den här bilden fanns med på Torget redan i lördag, då med den enda ledtråden att den hämtats ur "Jenny Lind-föreställningen". Nu har vi inhämtat att stycket skrevs 1925 av kapellmästaren och kompositören Edvin Ziedner, som också bar de imponerande förnamnen Caesar Napoleon och var bror till den burleska skådespelerskan Lili Ziedner. Men vilka som spelade paret på bilden från Magda Holms uppsättning i Kalmar är ännu obekant.

FOTO: VALTER GUDBRAND

Thorbjörn Wennerberg som fyrvaktaren och Hally Ohlsson som hans hustru i Magda Holms "Bara av en händelse".

FOTO: VALTER GUDBRAND